

08 | 02

ZOMER 2008

MUSEUM VISIE

PUBLIEK | PRIVÉ

Amerikaanse toestanden?

Miami-Stekene-Guangzhou-Oegstgeest

Reken mee met Eric Fischer

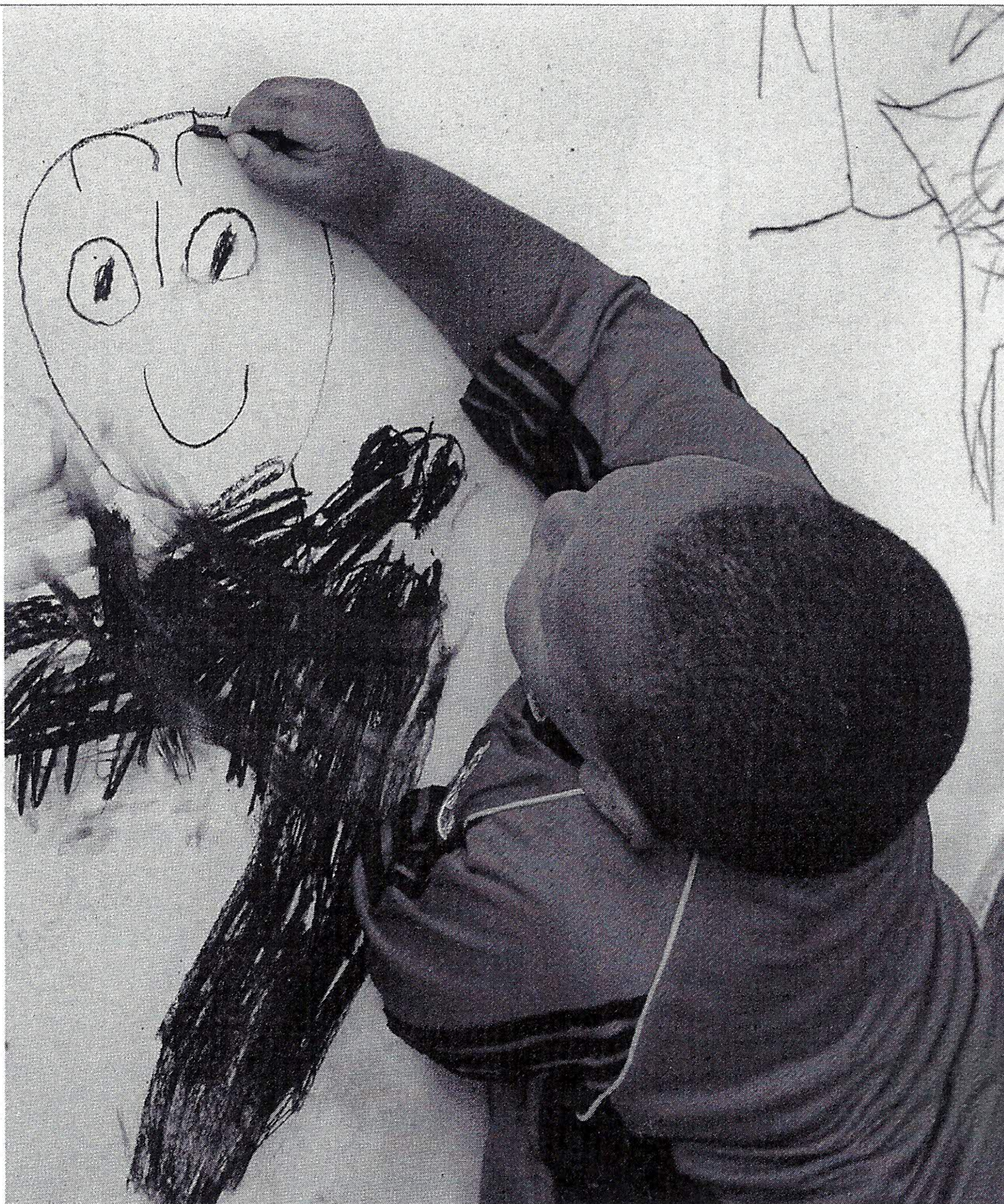
Kunsthall-model: respectabel populisme?

Filevorming in Hilversum

Digitale tips en kindereducatie

Museumvereniging

Kinderen aan het werk bij
Toeval Gezocht-project.
foto's: Stedelijk Museum, Amsterdam

Alla Reggio Emilia

Toeval gezocht

Scholen (15), leerkrachten (22), beeldende kunstenaars (17), het Stedelijk Museum cs Amsterdam en – uiteraard – kinderen (235) uit de provincie Noord-Holland toonden hoe je cultuureducatie op een hoger plan kunt tillen. Uitgangspunt hierbij is de Reggio Emilia-benadering, met onbevangen creativiteit als basisprincipe.

Negen jaar na de eerste Reggio Emilia-expositie koos het Stedelijk Museum een tentoonstelling met objecten van het duo Heringa /Van Kalsbeek als inspiratiebron. Op een symposium kwamen alle participerende partijen bijeen.

'Het kinderlijke. Dat maken wat nog nooit gemaakt is. Die kinderen zijn bevoorrecht.' Rudi Fuchs geloofde heilig in de ongebreidelde creativiteit van jonge kinderen. In een artikel in *Vrij Nederland* (1998) vergeleek hij die creativiteit met de scheppingsdrang van Lucebert en Appel: 'De kinderen in Reggio Emilia zijn autonome, vrije burgers en in staat om fantasievol met opdrachten om te gaan, zonder bang te zijn en zonder zich eraan te onderwerpen.' Negen jaar later exposeerden Noord-Hollandse kinderen in het Stedelijk Museum, terwijl in die zelfde tijd meer dan honderdduizend bezoekers een verdieping hoger naar Warhol staarden. Een symposium belichtte de procesmatige en inspirerende aspecten van dit grootschalige onderwijsproject; een successtory van jewelste. Ondanks het laaiende enthousiasme van de kinderen die 'nooit meer iets anders willen,' krijgt het lovenswaardige initiatief vooralsnog geen concreet vervolg.

'Waar zijn al die leuke, creatieve en avontuurlijke kinderen gebleven die ooit hun fantasie en gevoel aan het ontdekken waren,' verzuchtte de Amerikaans-joodse schrijver Jonathan Safran Foer (1977) in een tv-gesprek met Kristien Hemmerechts. Kort ervoor bekeken ze samen oude videobeelden waarop hijzelf als tienjarige wijsneus thuis aan de piano muziek componeerde en daarover honderduit praatte.

Robbert Dijkgraaf, spreker op het symposium 'Toeval gezocht', herkent en stimuleert kleine onderzoekers in de notendop. Als mathematisch fysicus houdt hij zich bezig met onderwijs-experimenten, vaak in het NEMO: 'Elk kind van rond de 8 jaar onderzoekt en vindt uit, al kunnen ze nog niet goed lezen of schrijven. De verbeelding moet geprikkeld worden.' Je zou zoiets een 'sprankelcoëfficiënt' kunnen noemen, een vonk die bij kinderen overslaat bij het observeren en onderzoeken van dingen die hen mateloos interesseren.

Harry Potter

Inspirerende onderwijsprogramma's voor jonge kinderen zijn een lang gekoesterde wens van ouders die inzien dat de wereld meer te bieden heeft dan kennis en overlevingsstrategieën alleen. Crèches ontbreekt het aan ruimte, kennis en geld voor dergelijke experimenten. In de onderbouw leren kinderen woordjes en doen spelletjes die weinig met creativiteit te maken hebben, er soms zelfs haaks op staan, en in het verlengde liggen van regels en ingesleten, uitgestippelde patronen.

Toch tonen kinderen van jongs af aan een grenzeloze nieuwsgierigheid. Ze verkennen elke dag hun wereld beetje bij beetje. Zij stuiten op mooie dingen die ze bewaren in een doosje of binnenzak.

Kinderen hebben een instinctieve drang tot 'jutten'. Deze verzamelgekte is ook de rode draad bij de bizarre sculpturen van Heringa/Van Kalsbeek.

Als kinderen gaan lezen, breekt een nieuwe episode aan. Hun fantasiewereld wordt geprikkeld door prinsessen, avonturiers, piraten en natuurlijk Harry Potter. Met ogen, oren en handen vangen zij beelden, geluiden, geuren en indrukken op die zij ieder moment opnieuw betekenis geven. Dit zijn de juiste ingrediënten voor een nieuwe en leerzame werkelijkheid met eigen wetten en regels.

Gelukkig ontplooiën enthousiaste leerkrachten en kunstenaars her en der initiatieven voor jonge kinderen. Maar gekwalificeerde projecten zijn schaars en vereisen helaas veel tijd en doorzettingsvermogen bij het motiveren van doelgroepen en het winnen van financiers en fondsen.

Naaidoos, gereedschapskist

In haar onderzoek voor het ministerie van ocv concludeerde Ann Bamford dat het kunstonderwijs zich meer moet richten op het zelf maken van kunst dan louter op het receptieve aanbod. Hierbij aansluitend nam het project 'Toeval gezocht' de onderzoekende belangstelling van kinderen als uitgangspunt. Steeds nieuwe gezichtspunten komen aan het licht. Niets moet, alles mag, het proces er naartoe telt. Het gaat om het avontuur en niet om de methodiek. Onbevangenheid weegt zwaarder dan kennis vergaren.

'Ik wilde een varken maken, maar het roze was op, dus werd het een paard.'

In Nederland ligt het accent op wat een kind niet kan, in Reggio Emilia wordt het kind juist gestimuleerd in wat het wel kan. Die 'aangeboren' talenten stimuleren kinderen om plezierig en respectvol te leren omgaan met hun ouders, leerkrachten en andere kinderen, zo blijkt uit de praktijk.

De leerwijze van Reggio Emilia is aanstekelijk, zo blijkt wanneer projectleider Annemieke Huisingsh een documentaire van commentaar voorziet. Kinderen knutselen naar hartenlust en zijn aan het uitvinden onder de betrokken aandacht van kunstenaars en onderwijzers die op enige afstand alles documenteren. De kinderen werken met de meest uiteenlopende materialen: wol, verf, klei, lollystokjes, zaagsel en geraspte stoepkrijt, spijkers uit de gereedschapskist en gekleurd borduurgaren uit de naaidoos. Net als op een atelier heerst er in de klas een prettige sfeer en bovendien kunnen de werkstukken blijven staan. Als 'wilde indianen' geven kinderen hun eigen territorium vorm alsof hun leven ervan afhangt. Vol verbazing kijken ze naar wat ze maken en hoe nieuwe ideeën vorm krijgen. 'Ik wilde een varken maken, maar het roze was op, dus werd het een paard.' Leerkrachten merken hoe lang en geconcentreerd kinderen met elkaar aan dezelfde dingen werken en elkaar leren respecteren in hun vindingrijkheid en expansiedrift. Verleggen types met verborgen talenten groeien in hun rol als uitvinder. Dominante karakters gaan op in hun privéproject als verzamelaar of kleurenexpert. Omdat ze geen fouten kunnen maken, komt een explosie aan energie los, wat weer het zelfvertrouwen versterkt. Ouders staan paf en doen graag mee.

Kinderen aan het werk bij
Toeval Gezocht-project.
foto's: Stedelijk Museum, Amsterdam

Op de expositie liepen de 'kinderkunstwerken' uiteen van kleine frutsels tot architectonische gevaartes aan het plafond of iglo's met een jungle aan lappen en stokken waar je in kunt wonen. Inventiviteit lijkt het wachtwoord. Onderzoeken en uitvinden zijn belangrijker dan mooie dingen maken. Een oneindig spel van vormen, kleuren en materialen bleef op het netvlies van de bezoeker achter.

Toeval en chaos

Tijdens een feestelijke ontknoping in het Stedelijk Museum begin dit jaar zagen de kinderen hun eigen werk en de 'explosieve' kunstwerken van het kunstenaarsduo Heringa/Van Kalsbeek, die nauw betrokken waren bij dit onderwijsexperiment. Hun recente sculpturen (*controlled accidents*) draaien om toeval en chaos. Ze maken constructies van 'gejut' materiaal: glasvezel, veren, porselein en touw die ze met kunsthars begieten. Door een goeddeels oncontroleerbaar proces van stolling, stapeling, assemblage en montage komen hun kunstwerken tot stand. Min of meer gestuurde mislukkingen leiden tot nieuwe sculpturen. De kinderen zullen zeker met ontzag en stijgende

verbazing om deze bizarre sculpturen zijn gelopen. Volgens Maarten van Kalsbeek vond een jongetje dat hij zelf het toeval in principe beter had toegepast dan de kunstenaars. Die uitspraak duidt op zelfvertrouwen.

'Creativiteit is de vrijheid om ieder moment iets van een andere kant te bekijken,' aldus Carla Rinaldi van Reggio-Children.

Lees meer over kindereducatie op www.museumvereniging.nl/publicaties:

Fred Wartna doet verslag van de Hands On!

Europese kindermusea: van interactie naar intra-actie.

>>

Lot Heeringa & Maarten van Kalsbeek: beeld. 2007, mixed media: mede-inspiratiebron Toeval Gezocht.

foto: courtesy kunstenaars

